

2 forms pupils according to criteria, indicators and indicators. The purpose of describing experimental typologies exercises is to develop coherent speech of pupils by forming skills wich common to all types of speech activity and skills, as well as specific to each of them. This typology was implemented regardless of the year of study (1 or 2 form) was just excellent content of speech in different classes. The complex of suggested exercises based on the principle of interaction between different kinds of speech activity in the process of learning the Ukrainian language. The effectiveness of the proposed typology exercises grounded in theory and proven in practice. The main results of research were embodied in the practice of primary school teachers.

Key words: reading skills, speech activity, types of speaking activities, levels of reading skills.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., доц. Бірюк Л. Я.

УДК 378 (73) + 37.046

Н. М. Щур

МОДЕЛІ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ У США

Стержневу роль у формуванні та розвитку інтелектуального потенціалу нації, відведено педагогічній діяльності вчителя, запорукою ефективності якої є якісна професійна підготовка. Вказана підготовка передбачає формування ґрунтовних знань і вмінь на етапі базової (університетської) освіти та розвиток, оновлення і вдосконалення професійних компетенції впродовж всього життя в умовах неперервної педагогічної освіти. Прикладом однієї із форм неперервної педагогічної підготовки є ліцензування і сертифікація вчителів у США.

З теоретичним обґрунтуванням сучасних підходів до професійної підготовки і розвитку вчителя виступили відомі в американських освітніх колах науковці Р. Арендс, Б. Беррі, Л. Міллер, Г. Гейне, Ф. Фуллер, Л. Дарлінг-Гаммонд, Д. Д. Голдгабер, Д. Дж. Бревер, М. Квіатковські, Л. К. Брадшау, Дж. Е. Талберт, С. Лоукс-Хорслі, Г. Дж. Уайтгурст, С. М. Уілсон, Р. Е. Флоден, Дж. Феріні-Мунді, І. Лацко-Керр, Д. С. Берлінер.

Метою статті є аналіз моделей ліцензування та сертифікації вчителя біології у США.

Завдання ліцензування та сертифікація вчителів – визначення рівня сформованості та розвитку професійних знань і вмінь педагога, на основі якого надають дозвіл на здійснення педагогічної діяльності.

Характерною ознакою системи ліцензування та сертифікації США є відсутність чітко визначеної схеми, оскільки у кожному штаті є свої особливості щодо вимог та процедури отримання ліцензії чи сертифікату. В одних штатах процес визначення рівня професійних знань та вмінь вчителя називають ліцензуванням, у других – сертифікацією.

Провідною установою, яка відповідає за проведення ліцензування (сертифікації), є департамент освіти штату. Сам процес ліцензування безпосередньо здійснюють ліцензійні агенції, що знаходяться у підпорядкуванні департаменту освіти штату, або інші уповноважені організації (Національна рада з питань професійних стандартів для вчителів, NBPTS, Американська рада ліцензування (сертифікації) майстерності вчителів, ABCTE).

Ліцензію (сертифікат) видає департамент освіти штату або інша уповноважена установа з метою засвідчення права особи на здійснення педагогічної діяльності. Розрізняють тимчасову, початкову та професійну ліцензію. Отримання початкової ліцензії – це перший етап ліцензування (сертифікації), мета якого – виявити рівень сформованості професійних знань та вмінь вчителя. Наступний етап – отримання професійної ліцензії – визначає рівень розвитку професійної компетентності вчителя.

Відповідно до процедури отримання початкової ліцензії (сертифікату) науковці виділяють три моделі ліцензування та сертифікації (рис. 1): традиційну, альтернативну та термінову [6, с. 3 – 4].

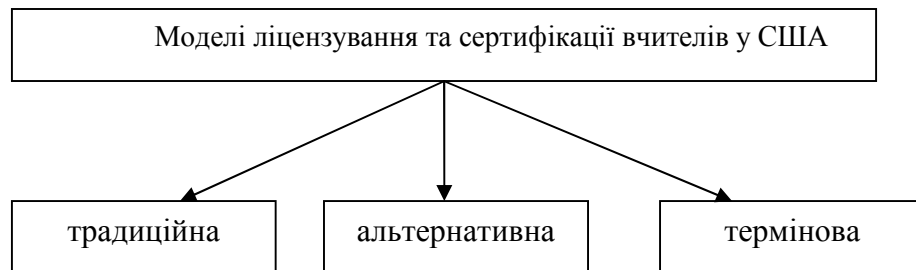

Рис. 1. Моделі ліцензування та сертифікації вчителів у США

Завдання традиційної моделі ліцензування та сертифікації – розширити та поглибити педагогічні знання вчителя [6, с. 3]. Відповідно до вказаної моделі особі видають початкову ліцензію на здійснення педагогічної діяльності, термін дії якої – 5 років, після закінчення відповідного навчального закладу. Загальні вимоги, які необхідно виконати вчителю для того, щоб отримати початкову ліцензію наступні:

1. здобути ступінь бакалавра (магістра), спеціальність із фахового предмету;
2. пройти курс навчання за акредитованою чотири- або п'ятирічною програмою з підготовки вчителів та педагогічну практику;
3. написати наукову роботу;

4. успішно скласти ліцензійний іспит з метою визначення рівня професійної компетентності.

Відповідно до традиційної моделі ліцензування та сертифікації з метою оволодіння майбутнім вчителем педагогічними знаннями, вміннями та виявлення рівня їх сформованості існують традиційні програми вищих навчальних закладів з підготовки вчителів. Для підготовки майбутніх вчителів біології університети та коледжі США пропонують програми, які спрямовані на отримання ступеня бакалавра наук у галузі освіти із спеціальності „Біологія”. Ці програми фактично охоплюють два ступеня (бакалавр наук та бакалавр освіти) та забезпечують як фахову, так і педагогічну підготовку.

Кожен університет пропонує свої програму, однак всі вони спрямовані на формування природничої та педагогічної компетентності майбутнього вчителя біології, забезпечення відповідності професійної компетентності педагога вимогам професійних стандартів для вчителів відповідного штату.

Так, університет Святого Джона пропонує для підготовки майбутніх вчителів біології програму на здобуття ступеня бакалавра наук у галузі освіти із спеціальності „Основна школа (7 – 12 класи) – Біологія”. У Коннектикутському університеті є можливість навчатись за програмою, після завершення якої випускник отримує ступінь бакалавра мистецтв у галузі освіти за спеціальністю „Середня освіта – природнича освіта”. Державний університет Ферріс пропонує програму на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю „Біологічна освіта”. У Лангстонському університеті майбутні вчителі біології мають змогу навчатись за програмою, після успішного завершення якої отримують ступінь бакалавра наук у галузі освіти за спеціальністю „Біологія (педагогічна освіта)”.

Рівень знань педагога визначають шляхом ліцензійного тестування, для складання якого використовують завдання, розроблені на основі стандартів педагогічної діяльності вчителя, двох розробників: Служби тестування освіти, (ETS), серії PRAXIS, та Національної системи оцінювання (NES). Деякі штати розробляють тестові завдання самостійно або у співпраці з NES. Зміст ліцензійного іспиту у кожному штаті має свої особливості. Наприклад, у штаті Массачусетс за допомогою ліцензійного тестування визначають рівень фахових знань, а рівень знань з педагогіки визначають відповідно до підсумків оцінювання результатів навчання за програмою з підготовки вчителів. У штаті Флорида метою ліцензійного іспиту є визначення рівня знань із фахового предмета, педагогічних та загальних дисциплін.

Як вже було зазначено, схема ліцензування у кожному штаті має свої особливості. Так, для того, щоб отримати ліцензію на здійснення педагогічної діяльності у штаті Массачусетс, вчитель повинен володіти знаннями як з фахового предмету, так і з педагогічних дисциплін. Якщо особа у цьому штаті здобула ступінь бакалавра, успішно пройшла курс

навчання відповідно до затвердженої програми з підготовки педагогів та ліцензійне тестування, то вона має право отримати початкову ліцензію (Initial License). Ліцензія дійсна протягом п'яти років та може бути продовжена ще на п'ять років, якщо педагог не встиг виконати вимоги щодо отримання професійної ліцензії.

У штаті Массачусетс професійну ліцензію (Professional License), яку поновлюють кожних п'ять років, видають особі, яка отримала початкову ліцензію і як мінімум три роки працювала відповідно до цієї ліцензії, пройшла курс навчання програми для вчителів-початківців, працювала з ментором. Крім цих основних вимог, існують ще додаткові вимоги, виконання однієї з яких є обов'язковим для отримання професійної ліцензії:

- пройти курс навчання відповідно до затвердженої штатом програми для отримання професійної ліцензії (Approved Program for the Professional License);

- здобути ступінь магістра;

- прийти сертифікацію, яку здійснює Національна рада з питань професійних стандартів для вчителів;

- пройти курс навчання відповідно до програми оцінювання професійної діяльності (Performance Assessment Program).

Департамент освіти штату Флорида видає сертифікати, які підтверджують проходження ліцензування, двох видів: тимчасовий сертифікат (Temporary Certificates) та професійний сертифікат (Professional Certificates).

Особам, які мають намір стати сертифікованими педагогами необхідно:

1) отримати ступінь бакалавра;

2) пройти курс навчання відповідно до програми з підготовки вчителів (an Educator Preparation Institute (EPI) program);

3) скласти ліцензійний іспит, який передбачає визначення рівня знань:

- фахового предмета з орієнтацією на викладання у певній віковій групі учнів;

- педагогічних дисциплін;

- загальних дисциплін.

У штаті Флорида педагоги можуть проходити сертифікацію до або після працевлаштування. Згідно із традиційною моделлю, претендент на посаду вчителя повинен отримати сертифікат до працевлаштування. Для цього йому необхідно отримати ступінь бакалавра, пройти курс навчання відповідно до програми з підготовки вчителів (an Educator Preparation Institute (EPI) program), оволодіти знаннями із фахового предмету, загальних та педагогічних дисциплін, рівень сформованості яких визначають за результатами складання сертифікаційного іспиту та отримати професійний сертифікат, який необхідно поновлювати кожних п'ять років.

Альтернативна модель ліцензування призначена для ліцензування осіб, які як мінімум отримали ступінь бакалавра та мають намір розпочати педагогічну діяльність або вже працюють на посаді вчителя, але не пройшли курсу навчання за програмою підготовки вчителів. Завдання альтернативних програм – освоєння педагогічних знань протягом короткого терміну навчання (один-два роки) фахівцями інших галузей або підготовка до здійснення викладацької діяльності з урахуванням специфічних потреб регіону, у якому вчитель працює або буде працювати [6, с. 3].

Відповідно до альтернативної моделі для того, щоб здійснювати педагогічну діяльність необхідно отримати тимчасову ліцензію, яку видають за умови успішного складання ліцензійного іспиту з визначення рівня фахових знань. Термін дії вказаної ліцензії – від трьох до п'яти років, протягом яких потрібно пройти курс навчання за програмою з підготовки вчителів та виконати інші вимоги, якщо такі встановлені штатом.

Наприклад, у штаті Массачусетс, якщо особа має намір працювати вчителем, але не пройшла курсу навчання відповідно до затвердженої програми з підготовки вчителів, то вона може претендувати на отримання попередньої ліцензії (Preliminary License). Цей вид ліцензії видають особі, яка отримала ступінь бакалавра, пройшла ліцензійне тестування з визначення рівня фахових знань, при необхідності написала наукову роботу. Попередня ліцензія дійсна протягом п'яти років. Для того, щоб бути допущеним до виконання вимог, передбачених для отримання початкової ліцензії, педагог протягом цих п'яти років повинен пройти курс навчання, відповідно до затвердженої програми з підготовки вчителів.

Тимчасова ліцензія (Temporary License) розрахована на вчителів, які ліцензовані в іншому штаті та мають досвід роботи щонайменше три роки відповідно до отриманої ліцензії, яка рівносильна як мінімум початковій ліцензії штату Массачусетс, та відповідають вимогам Міжштатної угоди щодо сертифікації (The Interstate Certification Compact (ICC) agreement). Термін такої ліцензії – один рік і не підлягає поновленню.

У штаті Флорида, якщо особа має намір спочатку працевлаштуватись, а вже потім отримати ліцензію, то їй необхідно отримати тимчасовий сертифікат, термін дії якого – три роки, протягом яких потрібно пройти курс навчання за програмою з підготовки вчителів та подати заяву на отримання професійного сертифікату.

Вимоги, яким потрібно відповідати для того, щоб отримати тимчасовий сертифікат такі: здобуття ступеня бакалавра та оволодіння знаннями із фахового предмету, які визначають за допомогою ліцензійного іспиту. Тимчасовий сертифікат дійсний протягом трьох років, не підлягає поновленню та забезпечує час і можливість виконати всі вимоги для отримання професійного сертифікату.

Одним із прикладів альтернативних програм є підготовка вчителів з низьким рівнем кваліфікації у системі неперервної професійної освіти у м. Даллас (штат Техас). Професорсько-викладацький склад університетів США збирається в Далласі для того, щоб вести заняття з учителями, які працюють у системі загальноосвітніх шкіл, але не пройшли державної сертифікації [1, с. 92].

Іншим прикладом є програми Американської ради ліцензування (сертифікації) майстерності вчителів (The American Board for Certification of Teacher Excellence (ABCTE) – організація, заснована у 2001 році за рахунок коштів, виділених Департаментом освіти США, мета якої – набір, підготовка, ліцензування вчителів-початківців. Завдання організації – підвищити рівень навчальної успішності учнів шляхом підвищення рівня якості професійної діяльності педагогів.

Фахівці ABCTE стверджують, що Сполученим Штатам Америки кожного року потрібно 240.000 вчителів, особливо це стосується вчителів математики та природничих дисциплін. У зв'язку з цим, ABCTE пропонує один з найбільш зручних та доступних способів отримання вчительського сертифікату. Сертифікація, яку проводить зазначена організація, це не просто тестування знань та вмінь, а (он-лайн) програми, які забезпечують підготовку вчителів-початківців до здійснення професійної діяльності, надихають та озброюють всіма можливими засобами для досягнення визначених цілей. Вартість навчання – 1995\$.

Зокрема, вищевказана організація пропонує альтернативні програми ліцензування вчителів біології, які охоплюють підготовку до іспиту, що передбачає оволодіння:

§знаннями фахового спрямування:

- біохімічні основи життя;
- клітинна біологія, мікробіологія;
- екологія;
- теорія еволюції;
- загальні знання з природничих дисциплін;
- генетика;
- молекулярна біологія;
- фізіологія;
- наукові дослідження.

§знаннями професійного спрямування:

- методи оцінювання;
- менеджмент класу;
- диференціація навчання;
- засоби (ресурси) навчання;
- методи навчання;
- робота з батьками;

Розвиток альтернативних програм сертифікації у системі неперервної професійної освіти зумовлено однією з основних проблем

середньої освіти у США – недостатньою кількістю вчителів загальноосвітніх шкіл [9, с. 61], особливо природничих та математичних дисциплін.

Л. К. Брадшау вважає, що причинами виникнення альтернативних програм ліцензування є:

- 1) зменшення кількості вчителів певних дисциплін;
- 2) невідповідність професійної підготовки вчителів визначеним вимогам щодо якості педагогічної діяльності;
- 3) бажання громадськості дозволити займатися педагогічною діяльністю особам, які мають певні вміння, необхідні для вчителювання [2].

М. Квітковські, проаналізувавши існуючі альтернативні програми ліцензування вчителів, виокремив чотири види вказаних програм відповідно до їх мети:

- 1) програми, призначені для збільшення кількості вчителів певних дисциплін;
- 2) програми для збільшення числа вчителів – вихідців із верств населення, які не представлені у педагогічній професії;
- 3) програми, мета яких – залучення вчителів до викладання у сільських школах та у школах, які розташовані у бідних районах міста;
- 4) програми, призначені для зменшення потреби у терміновій сертифікації вчителів [7, с. 216].

Дослідження науковців доводять, що вчителі, які ліцензовані за альтернативною моделлю, мають кращу теоретичну підготовку із фахової дисципліни, у порівнянні з тими, які пройшли ліцензування за традиційною моделлю [8].

Однак, використання альтернативних програм ліцензування підтримують не всі науковці у галузі освіти США, оскільки, на їхню думку, вчителі повинні мати ширші професійні знання, ніж лише знання змісту предмета, який вони викладають, а також володіти навичками і вміннями, необхідними для професійного розвитку та вдосконалення [3, с. 34].

Противники альтернативної моделі ліцензування наводять приклади досліджень, результати яких доводять, що теоретичні знання із фахової дисципліни не є важливіші за педагогічні знання [4]. Науковці (С. М. Уілсон, Р. Е. Флоден, Дж. Феріні-Мунді) на основі проведених досліджень зробили висновок, що вчителі, які пройшли ліцензування за альтернативними програмами, здійснюють викладацьку діяльність на низькому рівні [10, с. 203]. Результати дослідження показують, що лише 33% педагогів, які пройшли ліцензування за короткотермівовою альтернативною програмою продовжують педагогічну діяльність після трьох років вчителювання, у порівнянні із 50% тих, хто навчався за традиційною програмою, термін навчання якої триває 4 роки, та 80% тих, хто навчався за традиційною програмою, термін навчання якої триває 5 років [5].

І. Лацко-Керр, Д. С. Берлінер стверджують, що освітяни, які пройшли традиційне ліцензування (сертифікацію) із дисципліни, яку викладають, краще здійснюють педагогічну діяльність у порівнянні із вчителями, які ліцензовані (сертифіковані) відповідно до альтернативних програм ліцензування (сертифікації) або які мають ліцензію на викладання одного навчального предмета, а викладають інший. Це особливо стосується тих випадків, коли педагогам доводиться працювати із дітьми, які мають проблеми з поведінкою чи навчанням [8].

Зважаючи на вищевказане, науковці дійшли висновку, що, оскільки існує постійна тенденція зменшення кількості педагогів загальноосвітніх шкіл, альтернативні програми ліцензування вчителів варто використовувати за умови, якщо їхніми основними компонентами будуть вагомими наукові дослідження, інтенсивна педагогічна практика та обов'язкова відповідність кандидатів вимогам стандартів педагогічної освіти.

Термінова модель ліцензування та сертифікації призначена для майбутніх вчителів, які не виконали мінімальних вимог, необхідних для отримання ліцензії: отримання ступеня бакалавра та успішна здача ліцензійного іспиту [6, с. 4]. Термін дії сертифікату термінової моделі ліцензування – один або два роки. Педагогів, яких ліцензовано за вказаною моделлю, переважно працевлаштовують у школах із низьким соціально-економічним статусом або у сільських школах чи у школах, які розташовані у бідних районах.

Причини виникнення програм термінової моделі наступні:

1) нестача вчителів, особливо математичних та природничих дисциплін, а також для викладання у місцях із спеціальними потребами населення;

2) наявність осіб, які мають бажання викладати у школі, проте відповідно до вимог стандартів не мають права здійснювати педагогічну діяльність;

3) сумнівна якість професійної підготовки вчителів, що закінчили коледжі освіти, які не є структурними підрозділами університетів, оскільки досить часто коледжі набирають студентів з невисоким рівнем навчальних можливостей, а тому випускають не достатньо кваліфікованих вчителів [6, с. 4].

В основному, дослідження показують, що педагоги, яких ліцензовано за програмами термінової моделі, мають найнижчий рівень кваліфікації. Експерти професійних педагогічних організації категорично проти такої моделі ліцензування, оскільки вважають, що за терміновими програмами здійснюють підготовку псевдопрофесіоналів.

Отже, у США розрізняють три моделі ліцензування та сертифікації вчителів: традиційна, альтернативна та термінова. На основі аналізу праць американських науковців (Б. Беррі, Г. Гейне, Л. Дарлінг-Гаммонд, С. М. Уілсон, Р.Е. Флоден, Дж. Феріні-Мунді) ми дійшли висновку, що найефективнішою є традиційна модель, оскільки вона передбачає одночасно і фахову, і педагогічну підготовку вчителя. Хоча І. Лацко-Керр,

Д. С. Берлінер стверджують, що педагоги, які ліцензовані чи сертифіковані за альтернативною моделлю, мають кращу фахову підготовку.

Зважаючи на те, що у США існує тенденція до зменшення кількості вчителів загальноосвітніх шкіл, особливо математичних та природничих дисциплін, американські науковці вважають, що альтернативну модель ліцензування та сертифікації варто використовувати за умови, якщо основними компонентами альтернативних програм будуть вагомими наукові дослідження, інтенсивна педагогічна практика та обов'язкова відповідність кандидатів вимогам стандартів педагогічної освіти.

Більшість освітян у США категорично проти термінової моделі, оскільки вважають, що педагоги, ліцензовані за програмами вказаної моделі мають найнижчий рівень кваліфікації.

Список використаної літератури

- 1. Мукан Н. В.** Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл. Професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США). – Л.: Вид-во Нац. ун-ту „Львівська політехніка”. – 2010. – 283 с.
- 2. Bradshaw L. K.** Policy, politics, and contradictions of alternative teacher certification: Paper presented at the annual meeting of the American Education Research Association. – April, 1998. – San Diego, CA.
- 3. Berry. B.** No shortcuts to preparing good teachers / B. Berry // *Educational Leadership*. – 2001. – № 58 (8). – P. 32 –36.
- 4. Darling-Hammond L.** The research and rhetoric on teacher certification: A response to „Teacher Certification Reconsidered.” [Electronic recourse] / L. Darling-Hammond // *Educational Policy Analysis Archives*, 10 (36). – 2002. – Retrieved January 29, 2006. – Online at: <http://epaa.asu.edu/epaa/v10n36.html>
- 5. Darling-Hammond L.** Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence [Electronic recourse] / L. Darling-Hammond // *Education Policy Analysis Archives*, 8(1). – 2000. – Retrieved January 29, 2006. – Online at: <http://epaa.asu.edu/epaa/v8n1/>
- 6. Hilda Heine.** Teacher Certification Systems / Hilda Heine // *Policy Brief. Pacific Resources for Education and Learning*. – 2006. – P. 1 – 22.
- 7. Kwiatkowski M.** Debating alternative teacher certification: A trial by achievement / M. Kwiatkowski // In M. Kanstoroom & C. E. Finn (Eds.), *Better teachers, better schools*. – Washington, DC: Thomas B. Fordham Foundation. – 1999. – P. 215–237.
- 8. Laczko-Kerr I., Berliner D. C.** The effectiveness of „Teach for America” and other undercertified teachers on student academic achievement: A case of harmful public policy [Electronic recourse] / I. Laczko-Kerr, D. C. Berliner // *Education Policy Analysis Archives*, 10(37). – September 6, 2002. – Retrieved January 16, 2006. – Online at: <http://epaa.asu.edu/epaa/v10n37/>
- 9. Resta V., Huling L., Rainwater N.** Preparing second-career teachers // *Educational Leadership*. – 2001. – № 58 (8). – P. 60 – 63.
- 10. Wilson S. M.** Teacher preparation research: An insider’s view from the outside. / S. M. Wilson, R. E. Floden, J. Ferrini-Mundy // *Journal of Teacher Education*, 53(3). – 2002. – P. 190 – 204.

Щур Н. М. Моделі ліцензування та сертифікації вчителя біології у США

Охарактеризовано особливості ліцензійної та сертифікаційної системи педагогів у США. Проаналізовано моделі ліцензування та сертифікації вчителя біології (традиційну, альтернативну, термінову). Визначено переваги та недоліки використання вказаних моделей. Зазначено причини розвитку програм ліцензування і сертифікації альтернативної та термінової моделей. На основі аналізу праць американських науковців доведено, що найефективнішою є традиційна модель. Вказано умови ефективного використання програм альтернативної моделі.

Ключові слова: система ліцензування та сертифікації вчителів, традиційна модель, альтернативна модель, термінова модель.

Щур Н. Н. Модели лицензирования и сертификации учителя биологии в США

Описано особенности лицензионной и сертификационной системы педагогов в США. Проанализировано модели лицензирования и сертификации американского учителя биологии (традиционной, альтернативной, срочной). Определено преимущества и недостатки использования обозначенных моделей. Указано причины развития программ лицензирования и сертификации альтернативной и срочной моделей. На основании анализа трудов американских ученых обосновано, что наиболее эффективной есть традиционная модель. Обозначено условия эффективного использования программ альтернативной модели.

Ключевые слова: система лицензирования и сертификации учителей, традиционная модель, альтернативная модель, срочная модель.

Shchur N. M. The USA Biology Teacher Licensure and Certification Models

There have been characterized the peculiarities of the licensure and certification system in the USA. The USA biology teacher licensure and certification models (traditional, alternative, emergency) have been analyzed. The advantages and disadvantages of using mentioned models have been defined. The reasons of the development of the alternative and emergency models have been noticed. By analyzing the American scientific researches, there has been proved that the most effective is the traditional model. The conditions of effective using the alternative model programs are pointed out.

Key words: certification and licensure system, traditional model, alternative model, emergency model.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Степанюк А. В.